

Інформація про дотримання прав та інтересів членів Профспілки у зв'язку з заборонаю фінансування за рахунок освітньої субвенції закладів загальної середньої освіти, у яких навчається менше 45 учнів

Формування законодавчої бази та вплив на неї Профспілки

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2024 № 245 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 6 і від 27 грудня 2017 р. № 1088» викладений у новій редакції Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Згідно з п. 10 зазначених Порядку та умов за рахунок освітньої субвенції не здійснюється фінансування закладів загальної середньої освіти (крім закладів початкової школи), кількість учнів у яких з 1 вересня 2025 року становить 45 осіб.

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2024 № 1394 «Деякі питання розподілу освітньої субвенції на 2025 рік» внесені зміни до Формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, відповідно до яких для розрахунку суми освітньої субвенції не враховуються учні закладів освіти з кількістю учнів менше 45, починаючи з 1 вересня 2025 р. (крім початкової школи).

Незважаючи на невідповідність зазначених постанов Конституції України та Бюджетному кодексу України, жодна з територіальних громад країни зазначені постанови не оскаржила.

Освітянська Профспілка неодноразово зверталась до органів влади щодо скасування зазначених обмежень. Однак отримувала відповіді, що оптимізація мережі є умовою фінансування освітньої галузі міжнародними партнерами.

У березні Обласна організація Профспілки зверталась до МОНУ, КМУ, Освітнього омбудсмена, Чернігівської обласної ради, запропонувавши компромісний варіант:

встановити на рівні законодавства мінімальні вимоги до існування мережі закладів загальної середньої освіти, зокрема, щодо відстані та тривалості підвезення учнів;

на час воєнного стану дозволити фінансувати за рахунок освітньої субвенції заклади загальної середньої освіти, у яких навчається менше 45 учнів, у областях, які мають кордон з росією або на території яких ведуться бойові дії.

Однак зазначені звернення позитивного результату не дали.

Більш того, Міністерство фінансів України у травні 2025 року при підготовці Бюджетної декларації на 2026–2028 роки виступило з пропозицією заборонити фінансування з 01 вересня 2025 року за рахунок субвенції усіх закладів загальної середньої освіти з кількістю учнів менше 45 (крім початкових шкіл), включаючи і заклади, які з 01 січня 2025 року стали філіями.

29 травня 2025 року президія Обласної організації Профспілки звернулася до Мінфіну з вимогою залишити фінансування закладів загальної середньої освіти, які мають філії, за рахунок освітньої субвенції на існуючих

умовах, вказавши на незаконність пропозицій.

Міністерство освіти і науки України пропозиції Мінфіну не підтримало.

У результаті активних профспілкових дій, зокрема, ЦК Профспілки, позиції Міністерства освіти і науки України фінансування філій залишилось за рахунок освітньої субвенції незалежно від кількості учнів у них.

Ситуація в Чернігівській області

На підставі даних АІКОМ станом на 1 листопада 2024 року в Чернігівській області діяло 375 комунальних та державних закладів загальної середньої освіти (додаток 1) та 3 приватних. Із них 54 заклади (не враховуючи початкові школи) налічували менше 45 учнів (додаток 2). Найбільше таких закладів залишалось у Срібнянській громаді – 6, Михайло-Коцюбинській – 5, Ічнянській – 5, Височанській – 3, Сухополов'янській – 3, Сосницькій – 3.

Випуск учнів по закінченню навчального року та ситуація в прикордонних громадах призвела до того, що після закінчення 2024-2025 навчального року таких закладів стало більше.

Внаслідок проведеної роботи було набрано більше 45 учнів і тому збережено фінансування Сиволозької ЗОШ І-ІІІ ст. Плисківської сільської ради та Нехаївської гімназії Коропської селищної ради.

На підставі сайтів місцевих рад та інформації організаційних ланок Профспілки встановлено, що у 2025 році органами місцевого самоврядування прийняті рішення щодо:

ліквідації 22 закладів;

ліквідації 3 філій;

зупинення діяльності 2 закладів;

ліквідації та створення на їх базі філій 5 закладів;

реорганізації шляхом приєднання та створення на їх базі філій 18 закладів;

реорганізації шляхом приєднання 1 закладу

перепрофілювання у початкову школу 2 закладів (додаток 3).

Проект рішення Варвинської селищної ради про ліквідацію Остапівського ЗЗСО І-ІІ ст. 24.07.2025 не набрав необхідної кількості голосів. Тому 28.08.2025 Варвинською селищною радою прийняте рішення про створення філії Журавського закладу загальної середньої освіти І-ІІ ст., розташованої у с. Остапівка. Прогнозовано, що учні Остапівського ЗЗСО І-ІІ ст. перейдуть навчатись у філію, а Остапівський ЗЗСО І-ІІ ст. зупинить свою діяльність.

Таким чином, у 2025 р. в області припинили свою діяльність 25 ЗЗСО (не рахуючи 3 філій), а 24 заклади продовжили діяльність у статусі філій.

Фактично оптимізація торкнулась навіть більше закладів, ніж озвучив начальник управління освіти і науки Чернігівської ОДА Юрій Музика, який у серпні зазначав про 43 школи, які будуть або закриті, або переведені у філії.

Різницю можна пояснити тим, що оптимізація торкнулась не лише шкіл, у яких навчається менше 45 учнів, а й початкових шкіл (зокрема, Лемешівська, Автуницька, Дроздовицька Городнянської міської ради) та закладів з більшою

наповнюваністю (зокрема, ліквідований Ковчинський лицей Куликівської селищної ради з 64 учнями, реорганізовані у філії Покровський ЗЗСО Менської міської ради з 78 учнями, Киселівський ЗЗСО Менської міської ради з 64 учнями, Досліднянська гімназія Носівської міської ради з 62 учнями та ін.).

Обласною організацією Профспілки проводилась роз'яснювальна робота серед роботодавців та профактиву з питань дотримання законодавства при оптимізації мережі. Зокрема, рекомендувалось створювати філії, щоб зберегти як заклади, так і можливість їх фінансувати за рахунок освітньої субвенції.

Проте інколи процес оптимізації відбувався з порушенням вимог законодавства щодо оприлюднення проєкту рішення за рік та його громадського обговорення.

Обласною організацією надавалась допомога членам Профспілки, які звернулись за відстоюванням своїх закладів освіти. У результаті замість ліквідації ряду закладів вдалось зберегти їх у статусі філій.

Так, 30.04.2025 обласною організацією Профспілки підготовлений правовий висновок щодо ліквідації Березівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів Талалаївської селищної ради. У ньому було вказано на порушення, допущені Талалаївською селищною радою. З метою досягнення компромісу запропоновано прийняти рішення, яке задовольнить учасників освітнього процесу та спонукає їх не звертатись до суду. Правовий висновок був наданий депутатам селищної ради. У результаті замість ліквідації Березівського та Чернецького закладів загальної середньої освіти I-III ступенів Талалаївською селищною радою 24.06.2025 прийняті рішення про приєднання їх до Талалаївського лицю та створення філій.

23.12.2024 юрисконсульт Обласної організації Профспілки О.Луцина та голова Первинної профспілкової організації Михайло-Коцюбинської громади О.Деркач взяли участь у громадському обговоренні проєкту рішення про ліквідацію Кархівської гімназії. Було вказано як на юридичні можливості збереження закладу у статусі філії, так і на економічні та організаційні (компактне одноповерхове приміщення, опалення твердим паливом, наявність дошкільного підрозділу, складність схеми підвозу дітей, порівняння витрат на утримання закладу та підвіз тощо). 16.07.2025 обласною організацією Профспілки підготовлений правовий висновок щодо проєкту рішення «Про ліквідацію Кархівської гімназії Михайло-Коцюбинської селищної ради Чернігівського району Чернігівської області». Правовий висновок був наданий депутатам селищної ради. У результаті рішенням Михайло-Коцюбинської селищної ради на базі Кархівської гімназії створена Кархівська філія Михайло-Коцюбинського лицю. На тій же сесії прийняті рішення про створення Ведильцівської, Дніпровської та Мньовської філій на базі відповідних гімназій.

Надавалась консультативна допомога з питань оптимізації мережі та дотримання прав працівників органам управління освітою, головам організаційних ланок Профспілки, керівникам закладів освіти, членам Профспілки.

Із зазначеного питання проводились навчання голів організаційних ланок

у березні 2024 р., червні та серпні 2025 р.

Надавались рекомендації Відділу освіти Ічнянської міської ради щодо оформлення процесу реорганізації гімназії до 1 вересня з метою збереження безперервності фінансування закладів за рахунок освітньої субвенції та збереження трудових відносин.

Відділ освіти Сосницької селищної ради отримав рекомендації щодо процедури звільнення працівників Великоустівської ЗОШ І-ІІІ ст., діяльність якої призупинена, лише після внесення змін до штатної структури на сесії селищної ради та попередження працівників після цього за два місяці.

Спільчани Красносільської гімназії Комарівської сільської ради отримали консультації не писати заяви на звільнення в процесі ліквідації їх закладу, надавались консультації спільчанам Великоустівської ЗОШ І-ІІІ ст. щодо можливостей виходу на пенсію після закриття закладу тощо.

Станом на 1 вересня 2025 року в області залишилось 14 закладів, у яких навчається менше 45 учнів. Щодо деяких з них місцевими радами прийняті окремі рішення про фінансування з місцевого бюджету. У той же час існують заклади, у яких кількість учнів зменшилась непрогнозовано, або доля закладів не вирішилась своєчасно.

На початок навчального року процеси оптимізації ще не всюди завершені, що потребує окремої уваги профспілкової сторони.

Так, за повідомленням голови Первинної профспілкової організації Комарівської територіальної громади О.Демченка, 28.05.2025 Комарівською селищною радою прийняте рішення про ліквідацію Берестовецької гімназії. 31.08.2025 працівники гімназії, включаючи директора, звільнені у зв'язку з ліквідацією закладу. 03.09.2025 сесія Комарівської сільської ради скасувала попереднє рішення про ліквідацію у зв'язку з наявністю 45 учнів. На даний час призначений виконувач обов'язки директора, в гімназії здійснюється освітній процес. У той же час згідно сервісів YouControl та Опендатабот гімназія перебуває в процесі ліквідації, дані про скасування рішення про ліквідацію та виконувача обов'язки директора не внесені.

Трапляються випадки, коли сесія призначає головою комісії з припинення закладу освіти керівника цього закладу, а відділ освіти через два місяці звільняє його за п. 1 ст. 40 КЗпП України, хоч робота з припинення закладу ще не завершена. Відтак відділ освіти не має юридичних підстав вимагати від такої особи виконувати роботу голови комісії на громадських засадах. Зокрема, з цього приводу спір виник при припиненні Бережівського ліцею Парафіївської селищної ради.

З реєстру судових рішень вбачається, що у 2025 році рішення місцевих рад нашої області про припинення закладів загальної середньої освіти у судовому порядку не оскаржувались.

Фінансові наслідки нефінансування за рахунок освітньої субвенції закладів, у яких навчається менше 45 учнів

Зважаючи на різницю у правилах фінансування освітньої галузі до та після 1 вересня ст. 25 Закону України «Про Державний бюджет України на

2025 рік» встановлено, що у 2025 році, як виняток з положень частин другої і четвертої статті 103-2 Бюджетного кодексу України розподіл освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам між місцевими бюджетами здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2024 р. № 1394 «Деякі питання розподілу освітньої субвенції на 2025 рік» розподілений обсяг освітньої субвенції лише на січень-серпень 2025 року.

Постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 р. № 819 «Деякі питання розподілу та перерозподілу освітньої субвенції на 2025 рік» розподілений обсяг освітньої субвенції на вересень-грудень 2025 року.

При цьому розподілі використані АІКОМ станом на 1 листопада 2024 року, тобто без змін у мережі. У результаті субвенція надана без урахування 1742 учнів Чернігівської області (додаток 4).

Зазначене стало однією з причин зменшення суми освітньої субвенції порівняно з 2024 роком у ряді громад: Михайло-Коцюбинській – на 3,6 млн. грн., Срібнянській – на 2,2 млн. грн., Комарівській – на 1,9 млн. грн., Макіївській – на 1,8 млн. грн., Малодівицькій – на 1,5 млн. грн., Бахмацькій – на 1,5 млн. грн., Височанській – на 1,4 млн. грн., Талалаївській селищній – на 1,3 млн. грн., Новобілоуській – на 1,2 млн. грн., Сосницькій – на 1,1 млн. грн. та ін.

Згідно з помісячним розподілом сума освітньої субвенції розподілена на 4 місяці рівними частинами, тобто без урахування щорічної грошової винагороди.

У результаті ситуація поточного року може призвести до заборгованості із заробітної плати в осінні місяці та до меншої кількості громад, ніж в інші роки, у яких винагорода буде виплачена до Дня працівників освіти.

Субвенція на учнів, які не були враховані, залишається зарезервованою в державному бюджеті для подальшого перерозподілу.

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України № 1/15223-25 від 21.07.2025 «Про розподіл освітньої субвенції на вересень-грудень 2025 року» Міністерством освіти і науки України після отримання даних про контингент учнів у закладах загальної середньої освіти станом на початок 2025/2026 навчального року буде проаналізовано проведені заходи з оптимізації мережі закладів освіти та буде розглянуто можливість включення до розрахунку освітньої субвенції на вересень-грудень 2025 р. тих здобувачів освіти, які переведені до інших закладів, чи заклади яких реорганізовано у філії.

Із зазначеного вбачається, що МОНУ самостійно, без будь-яких звернень, на основі даних АІКОМ підготує проект постанови, яким освітня субвенція буде додана бюджетам громад.

Прогноз на майбутнє

Відповідно до п. 10 Порядку та умов надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 14 січня 2015 р. № 6 (в редакції постанови від 05.03.2024 № 245) за рахунок освітньої субвенції не здійснюється фінансування закладів загальної середньої освіти (крім закладів початкової школи), кількість учнів у яких з 1 вересня 2026 року становить 60 осіб.

Згідно з даними АІКОМ станом на 1 листопада 2024 року в Чернігівській області налічувалось 37 таких закладів.

Проблема фінансування ЗЗСО залежно від кількості учнів нарешті була розглянута на засіданні комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій 18.08.2025, який рекомендував Кабінету Міністрів України переглянути норму про припинення з 1 вересня 2026 року фінансування за рахунок освітньої субвенції ЗЗСО, кількість учнів у яких становить менше 60 осіб.

Крім того, Комітетом винесене зазначене питання на засідання Верховної Ради України. 18.08.2025 Верховною Радою України прийнята постанова про звернення до Кабінету Міністрів України, про виконання якої він має проінформувати Верховну Раду України протягом місяця.

Заступник голови Чернігівської
обласної організації Профспілки

Олексій ЛУГИНА